

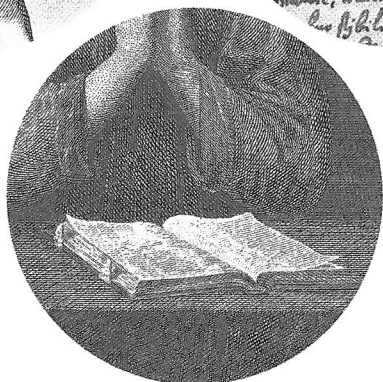
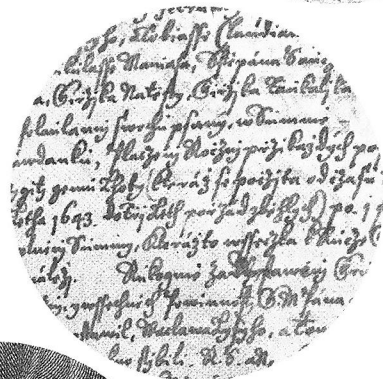
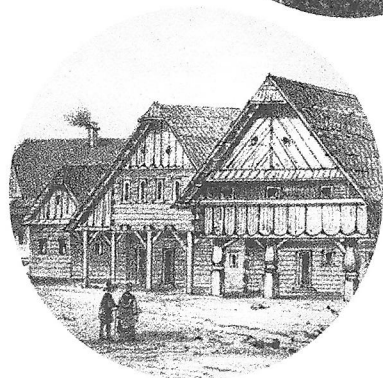
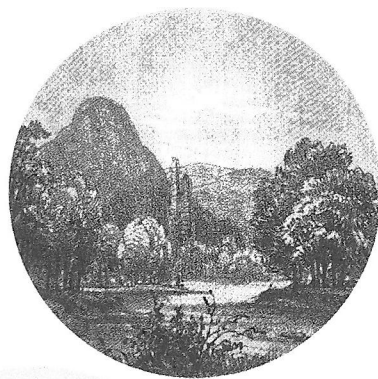
VALAŠSKO

historie a kultura

SVATAVA URBANOVÁ – LUMÍR DOKOUPIL – JAKUB IVÁNEK – PETR KADLEC (EDS)

FILOZOFICKÁ FAKULTA OSTRAVSKÉ UNIVERZITY V OSTRAVĚ
(CENTRUM PRO HOSPODÁŘSKÉ A SOCIÁLNÍ DĚJINY a ÚSTAV PRO REGIONÁLNÍ STUDIA)
VALAŠSKÉ MUZEUM V PŘÍRODĚ V ROŽNOVĚ POD RADHOŠTĚM

OSTRAVA 2014



Recenzovali

Doc. RNDr. Jan Havrlant, CSc. (Ostravská univerzita v Ostravě)

PhDr. Petr Janeček, Ph.D. (Univerzita Karlova)

PhDr. Stanislava Kloferová, CSc. (Akademie věd České republiky, v. v. i.)

Doc. PhDr. Pavel Šopák, Ph.D. (Slezské zemské muzeum)

Doc. PhDr. Jiří Urbanec, CSc. (Slezská univerzita v Opavě)

Prof. PhDr. Aleš Zářický, Ph.D. (Ostravská univerzita v Ostravě)

Publikaci vydala Filozofická fakulta Ostravské univerzity v Ostravě
(Centrum pro hospodářské a sociální dějiny a Ústav pro regionální studia)
ve spolupráci s Valašským muzeem v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm
v roce 2014 jako spis Ostravské univerzity č. 295/2014

© Svatava Urbanová, Lumír Dokoupil, Jakub Ivánek, Petr Kadlec (eds), 2014

© Ostravská univerzita v Ostravě, Filozofická fakulta, 2014

© Valašské muzeum v přírodě v Rožnově pod Radhoštěm, 2014

ISBN 978-80-7464-499-3

Obsah

9 Úvodem

Etnografické rozhledy

- MIROSLAV VÁLKA
15 Valašsko a jeho lidová kultura v národopisné publicistice a odborné literatuře
- JIŘÍ LANGER
33 Geneze metodiky historiků a etnografů, potřeby vědeckých výstupů bádání na Valašsku v posledním půlstoletí
- BARBORA MACHOVÁ
41 Valašsko a jeho lid na přelomu 19. a 20. století očima venkovského učitele. Školní kroniky jako etnologický pramen
- LENKA DRÁPALOVÁ
51 Slovo, obraz, artefakt. Podoba tradičního oděvu na Valašsku ve světle konfrontace pramenů
- EVA ROMÁNKOVÁ
62 Sto let proměny tradičního oděvu jako znaku místní identity Rožnovanů
- JANA POSPÍŠILOVÁ
79 Regionální a národní identita ve vyprávěných příbězích z Nedašovského Závvrší
- JANA KOUDELOVÁ
87 Paměť roubeného domu č. p. 43 s hospodářským zázemím v Trojanovicích, místní části Pod Javorníkem. Vývoj podoby obydlí a života v něm
- VÁCLAV MICHALIČKA
104 Valašský mýtus a jeho provázanost se současnou tradiční rukodělnou výrobou v regionu
- RADEK BRYOL
109 Téměř zaniklé hotovení součástí ohýbaného nábytku domácími dělníky v podhůří Hostýnských vrchů
- BARBORA VALEŠOVÁ
117 Poutní místo Štípa v 19. století v zrcadle vybraných pramenů
- JIŘÍ LANGER
125 Mezinárodní komise pro studium lidové kultury v Karpatech a výstupy její činnosti se vztahem k potřebě mezioborové a mezinárodní spolupráce

Historické sondy

- MILOŠ LUKOVIĆ
131 Valašské právo jako základ valašské kolonizace – komparace s vlašským právem na Balkáně

- DANIEL DRÁPALA
141 Portáši – valašské, či národní vojsko?
Prostorové souvislosti činnosti bezpečnostního sboru zemských portášů
JAN AL SAHEB – MARTIN KRŮL
155 Nepravdělné ozbrojené útvary na Moravě a ve Slezsku v raném novověku.
Valaši a jejich podíl na obraně zemských hranic
PETR ODEHNAL
165 Nad hospodařením poddaných na jihovýchodní Moravě
ve stínu válečných událostí 17. a počátku 18. století
LENKA NOVÁKOVÁ
175 Valaši na hukvaldském panství po třicetileté válce.
Valašská otázka na příkladu vsi Čeladné
MIROSLAV MAŇAS
184 Počátky řemeslné výroby papučí na Valašskokloboucku
a fenomén valašského papučářství v první polovině 20. století
LUKÁŠ PERUTKA
196 Valašská emigrace do Texasu
KAREL ALTMAN
205 Specifika trampingu na jižním Valašsku

Jazykovědné analýzy

- HANA GOLÁŇOVÁ
213 Nářeční slovník jihozápadního Vsetínska
ANNA RAMŠÁKOVÁ
223 Karpatský jazykový areál. Karpatizmy v kysuckej nářečovej oblasti
IRENA BOGOCZOVÁ
234 Zachování valašského nářečí v literárních textech Jana Surého.
Příspěvek ke studiu jazyka regionálních tvůrců
LUCIE JÍLKOVÁ
244 Nářeční prvky v časopiseckých interview

Literárněvědné reflexe

- SVATAVA URBANOVÁ
255 Folklor a literatura – inspirace a filiace
JAN MALURA
269 Literatura na Valašsku v raném novověku.
Písemnictví v kulturněhistorických souvislostech
ZDENĚK SMOLKA
277 Literatura na Valašsku od poloviny 19. století do roku 1945.
Valašská literatura jako problém literární historie
JAKUB CHROBÁK
285 Literatura na Valašsku ve druhé polovině 20. století.
Nad dílem Jana Kobzáně, Ludvíka Vaculíka, Jana Válka a dalších
KAREL MLATEČEK
297 Světlo a stíny Čeňka Kramoliše
PAVEL KOTRLA
306 Jan Rous
KAREL KOMÁREK
310 Valašský Ahasver – spisovatel Adolf Bogner

- JIŘÍ SVOBODA
317 Valašsko jako osudové téma historické prózy Bohumíra Četyny
LUKÁŠ PRŮŠA
327 Prorocký hlas vsetínského spisovatele Karla Vysloužila.
Osobnost umělce na stránkách autorského periodika Hlas z pasínku
IVA MÁLKOVÁ
332 Doplnění obrazu – kontakty Františka Hrubína s osobnostmi literárního Valašska
MARTIN PILAŘ
340 Bigbít po valašsku. Písňová poezie skupin Mňága a Žďorp, Ciment a Betula pendula

Architektura na Valašsku

- MARTIN STRAKOŠ
349 Internacionální a regionální aspekty vývoje architektury Valašska
od 90. let 19. století do současnosti
ROMANA ROŠOVÁ
364 Kostel sv. Bedřicha v Bílé. Skandinávská stopa v beskydské krajině
KAMILA VALOUŠKOVÁ
375 Rondokubismus na Valašsku.
Vliv Josefa Místeckého na nábytkovou a interiérovou tvorbu na Moravě
IVANA OSTŘANSKÁ
385 Vliv Odborné školy pro zpracování dřeva ve Valašském Meziříčí
na průnik moderní (funkcionalistické) architektury na Valašsko

Valašská krajina

- PAVEL MAŠLÁN
397 Proměny valašské krajiny
MAREK HAVLÍČEK – HANA SKOKANOVÁ
412 Změny využití krajiny na Valašsku od roku 1836 do roku 2006
EVA ČERMÁKOVÁ
421 Specifika osídlení pískovcových krajin na příkladu Pulčinských skal
PŘEMYSL MÁCHA
429 Proměny toponymie a krajiny na příkladu Velkých Karlovic,
Karolinky a Nového Hrozenkova
HELENA BERÁNKOVÁ
443 Hory, které nezabíjejí... Kulturní krajina Valašska na fotografiích 19. a 20. století
MARTIN TOMÁŠEK
452 Geneze prozaického obrazu valašské krajiny
JAKUB IVÁNEK
469 Rožnovské lázně očima propagačních textů 19. století

489 Obrazová příloha

- 523 Resumé
537 Wallachia – History and Culture
555 Seznam autorů
559 Rejstřík jmenný
575 Rejstřík místní
591 Seznam zkratk

Karpatský jazykový areál

Karpatizmy v kysuckej nárečovej oblasti

ANNA RAMŠÁKOVÁ

Rozdiely a najmä detaily nám v čase často unikajú, ale v priestore bijú do očí. Niet pochyb, že je to dôsledkom *štvorrozmerných* interakcií a interferencií všetkých spoločensko-priestorových javov. Lingvistika ako vedný odbor svoju pozornosť venuje zisťovaniu zdroja vzniku, šírenia, prenikania slova z jazyka do jazyka, sleduje rôzne zmeny a vývinové tendencie v konkrétnom jazyku. A to všetko v časopriestore. Už viac ako storočie sa dynamicky meniace jazykové javy skutočnosti zhromažďujú z rôznych jazykových areálov. Zhmotňujú sa do podoby menších i rozsiahlych jazykových atlasov či do oblastných nárečových monografií. Územné rozšírenie jazykových javov možno sledovať vďaka jazykovému zemepisu (ďalej JZ) – lingvistickej geografii, areálovej lingvistike. Teoreticko-metodologické základy areálovej lingvistiky vychádzajú a uplatňujú sa predovšetkým v synchronnej a diachrónnej dialektológii, ktorá skúma teritoriálne dialekty.

Areálová lingvistika

JZ vo svojich prvopočiatoch je časovo spätý s mladogramatickým chápaním zákonitosti hláskoslovných zmien¹ a so vznikom dialektológie. Avšak uplatňovanie JZ ako modernej metódy kartografického spracovania lingvistických poznatkov sa spája s Georgom Wenkerom. Už v r. 1876 začal svoj prvý nárečový dotazníkový výskum formou korešpondencie s učiteľmi pôsobiacimi na základných školách na území Porýnia. Wenker svoj výskum neskôr rozšíril na celé územie Nemecka. Prvý kartograficky spracovaný atlas *Sprachatlas des Deutschen Reiches* pozostával približne z 1500 rukopisných máp. Prvé mapy z tohto výskumu boli publikované v roku 1881 a sú považované za prvé dialektologické mapy vôbec (KOVÁČOVÁ, 2013, s. 132). Po Wenkerovej smrti (1911) v práci pokračoval Ferdinand Wrede, ktorý v rokoch 1926–1939 vydal časť máp pod názvom *Deutscher Sprachatlas*. Najväčší z prvých neslovanských jazykových atlasov spracovaný metódou JZ je 35-zväzkový *Atlas linguistique de la France* (1902–1910) od Julesa Gilliérona a Edmonda Edmonta.²

* Text vznikol v rámci riešenia projektov VEGA 2/0103/11 *Slovník slovenských nárečí* a 2/0163/11 *Slovenský jazykový atlas*.

¹ Podrobnejšie KOVÁČOVÁ (2013, s. 131–132) a KELLNER (1954, s. 57–58).

² Podrobnejšie KOVÁČOVÁ (2013, s. 132–133) a KELLNER (1954, s. 36–37).

V rokoch 1898–1909 v Lipsku vychádzal rumunský *Linguistischer Atlas des Daco-rumänischen Sprachgebietes*. Zachytával jazykový stav na území Banátu. Novú metódu spracovania lingvistických údajov uplatnili aj Švajčiari (v rokoch 1928–1940 vychádzal osemzväzkový *Sprach- und Sachatlas Italiens und der Südschweiz*), Bielorusi (v roku 1928 vyšlo dielo *Sproba linhvistyčnaje heohrafii Belarusi*, ktoré však nezahŕňa celé územie Bieloruska), či francúzsky slavista Lucien Tesnière (*Atlas linguistique pour servir à l'étude du duel en slovène*, 1925). Z metodologického i vedeckého hľadiska bol veľmi cenný *Atlas lingüistic de Catalunya*. Autor tohto atlasu Antoni Griera totiž pri svojom výskume uprednostnil nie náhodného informátora, ale človeka, ktorý dobre poznal život a zvyky svojho kraja a ktorý ho nikdy neopustil. Napokon aj sieť výskumných bodov v tomto prípade bola hustejšia. Atlas začal vychádzať v roku 1923 a vyšiel v piatich zväzkoch.

Na území Slovenska geografická súvislosť jazykových javov a hranice všetkých jazykových zmien zaujímala už v roku 1893 bádatela Františka Pastrnka. Jeho ambíciou bolo formou korešpondencie získať nárečový materiál, na základe ktorého by mohol zachytiť charakteristické javy v slovenských nárečiach: *A přece zůstane vlastním cílem mým, neustávám opakovati, přesně vytknouti hranice každé jednotlivé hláskové a slovní osobitosti*. (PASTRNEK 1893, s. 632). Výsledky svojho nárečového výskumu postupne publikoval v *Slovenských pohľadoch* (1863–1897). Z českých jazykovedcov za iniciátora jazykovo-zemepisných štúdií sa považuje Antonín Frinta, autor prvej českej jazykovo-zemepisnej práce *Fonetická povaha a historický vývoj souhlásky „v“ ve slovanštině* (1916).³ Systematický výskum slovenských nárečí s jazykovo-zemepisným zameraním bol cieľom Václava Vážného. Svoju ambíciu vytvoril *Linguistický atlas Slovenska a dialektologii slovenskú s dialektickým slovníkom*, zaoberať každý jednotlivý jazykový jav na samostatnej rukopisnej mape (VÁŽNÝ 1930, s. 163, 168), sa pokúsil realizovať získaním nárečového materiálu prostredníctvom *Dialektologických dotazníků pre Slovensko* obsahujúcich otázky hláskoslovného, tvaroslovného i lexikálneho charakteru. Dotazníky vydával Jazykový odbor Matice slovenskej v Turčianskom Svätom Martine v rokoch 1922–1930. Získaný materiál zhrnul v štúdiu *Nárečí slovenská* publikovanej v *Československé vlastivědě* (1934, 3. zväzok). Štúdiu predstavuje prvý komplexný opis slovenských i neslovenských nárečí na území Slovenska. Vážného korešpondenčný materiál i jazykový materiál spracovaný vo forme kartotéky je v súčasnosti deponovaný v Jazykovednom ústave Ľudovíta Štúra Slovenskej akadémie vied (ďalej JÚLŠ SAV) v Bratislave.

Prvé atlasové spracovanie jazykovej situácie v podkarpatskej oblasti

Poliaci i napriek ambíciám Kazimierza Nitscha zachytiť stav nárečí na celom poľskom jazykovom území spočiatku nemohli uskutočniť projekt takých rozmerov. Vzhľadom na nedostatok materiálnych prostriedkov, teoreticky a metodologicky školených dialektológov-explorátorov, ktorí už potvrdili svoje schopnosti aj v teréne, sa rozhodlo o skúšobnom, menšom projekte (MAŁECKI – NITSCH 1934, s. 5).

³ Podrobnejšie HLAISOVÁ (1987, online) a KELLNER (1954, s. 52).

A tak i napriek prijatiu kompromisu sa dvojici autorov Nitschovi a Małeckému v roku 1934 podarilo publikovať *Atlas językowy polskiego Podkarpacia* (s úvodným vstupom, dotazníkom a s doplňujúcimi údajmi o informátoroch a lokalitách) zahŕňajúci 500 máp. Išlo o jeden z prvých slovanských atlasov, ktoré skúmali oblasť karpatského územia. O výskum podkarpatskej oblasti sa rozhodli tiež preto, lebo podľa slov autorov ide o územie *bardzo różnej przeszłości historycznej, o różniących się między sobą falach osadniczych... ze względu na odrębne słownictwo... Już samo zagadnienie językowej odrębności góralszczyzny przemawiało wystarczająco za wyborem obszaru podkarpackiego*. (TAMTIEŻ, s. 6). A takisto preto, lebo Małeckí ako hlavný explorátor dobre poznal skúmanú oblasť. Do atlasu autori pojali aj jazykový materiál z lokalít z území Českej a Slovenskej republiky.

Celokarpatský dialektologický atlas

Objasniť súčasné výsledky procesu dlhoročného kontaktovania heterogénnych dialektov karpatského areálu, výsledkom ktorého bol vznik mnohých podobností v lexicálno-sémantickej rovine rozličného pôvodu, tzv. karpatizmov, a dokázať ich istú kontinuitu v dialektoch karpatského areálu, bolo cieľom medzinárodného projektu *Celokarpatský dialektologický atlas* (ďalej CKDA). Na VII. medzinárodnom zjazde slavistov v roku 1973 vo Varšave autori už vydaného *Karpatského dialektologického atlasu* (Moskva 1967) predložili slavistickej verejnosti posúdenie medzinárodného projektu CKDA. Túto myšlienku podporili mnohí dialektológovia zo slovanských a neslovanských krajín a ešte na zjazde bola ustanovená medzinárodná komisia pre CKDA. Prácu na projekte koordinovalo Medzinárodné redakčné kolégium CKDA s centrom v Moskve. V roku 1987 bol publikovaný úvodný zväzok (*Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vstupitel'nyj vypusk*), ktorý predstavil teoreticko-metodologické východiská projektu, uplatnenú fonetickú transkripciu, princípy kartografovania, charakteristiku skúmaných lokalít, súpisy informátorov a explorátorov a čiastočne inovovaný dotazník (prvé vydanie dotazníka CKDA vyšlo v roku 1981).

Dotazník pozostával zo 785 otázok lexikálno-sématického charakteru rozdelených do 15 tematických okruhov. V prvej tematickej skupine Všeobecná každodenná lexika (otázky jeden až 306) sa skúmala napr. významová štruktúra pomenovaní *kuča, gerenda, strunga, portki, ujko*. Zisťovalo sa pomenovanie na označenie miesta, kde žije a hospodári pastier, drevenej kolísky stojacej na dlážke, oceľky slúžiacej na vykresanie ohňa. V druhom okruhu Viera, obrady, obyčaje (otázky č. 307–319) sa sledovala napr. sémantika pomenovaní *polazník, polaznička*, zisťovala sa nárečová lexéma na označenie večerného stretnutia dievčat a žien pri práci – pradení. Tretí okruh Hudobné nástroje (otázky č. 320–328) poskytol možnosť zistiť napr. jednotlivé významy lexémy *fujara* alebo zisťoval pomenovanie na hudobný nástroj v podobe koženého mecha. Vďaka otázkam štvrtej skupiny Časť ľudského tela a rozličné choroby (otázky č. 329–358) sa odкрýva napr. sémantika nárečových výrazov *gemba a guča*. Zvláštnosti ľudí a názvy činností sa skúmali v piatom okruhu (otázky č. 359–385), ktorý poskytuje napr. aj poznatky o významovej štruktúre nárečových slov *ogar* či *hemžit*. V šiestom tematickom okruhu Rastlinstvo (otázky č. 386–443)

sa upriamila pozornosť napr. na sledovanie reálií označovaných nárečovými lexémami *sigla* či *čačina*. Zisťovali sa tiež napr. nárečové formy na označenie opadnutého suchého ihličia alebo všeobecný názov poľného kvietka. Siedma tematická oblasť Poľnohospodárstvo (otázky č. 444–484) prispela napr. k získaniu sémantiky pomenovaní ako sú *carina* či *mrva*. Ôsma tematická skupina Ľudová metrológia (otázky č. 485–499) poukázala napr. na reálie, ktoré nájdeme pod formami *rováš* a *oldomáš*. Pracovné nástroje, tkáčstvo, včelárstvo (otázky č. 500–513) – deviata tematická oblasť – priniesla tiež poznatky o tom, akým nárečovým výrazom sa pomenúval úl vydlabaný z kmeňa. Drevorubačstvo a spracúvanie dreva (otázky č. 514–523) – desiaty okruh – poskytuje vedomosti napr. o tom, ktoré reálie zastupujú lexémy *švara* či *sersám*. Jedenásty okruh Živočíšstvo (otázky č. 524–569) sleduje napr. sémantiku nárečových foriem *brav*, *valach*, *Valach*. Nepochybne veľmi široká a bohatá tematická oblasť je dvanásť (Pastierstvo, otázky č. 570–718), ktorá ukazuje napr. aj na významovú štruktúru slovesa *čulit'* (*sa*), substantív *škurát* a *bunkoš*. Nárečové lexémy *kíčera*, *beskid*, *príslop*, *grapa* a ich zemepisné rozšírenie treba sledovať v mapách, ktoré vznikli na základe údajov z trinásteho tematického okruhu Terén (otázky č. 719–771). V štrnástej tematickej skupine Prírodné javy v otázkach č. 772–781 sa napr. zisťovalo, akú reáliu označujú slová *lapavica*, *mraka* alebo *kal*. Posledná pätnásť tematická skupina Pomocné slová (otázky č. 782–785) poskytla údaje na sledovanie slov ako sú napr. *vari*, *dost'*, *dnu*. Lexikálne otázky v dotazníku skúmali variantnosť pomenovania pre konkrétnu reáliu v jednotlivých oblastiach a sémantické otázky rôzne významy jednej lexikálnej jednotky v jednotlivých lokalitách (fonologicky, prípadne slovotvorne odlišenej podľa hláskových zmien). Obidva typy otázok sa navzájom v niektorých prípadoch prekrývali a dopĺňali.

V rokoch 1977–1981 sa uskutočnil nárečový výskum priamo v teréne. Skupiny exploraťorov-dialektológov v každej vytypovanej lokalite získavali jazykový (nárečový) materiál od autochtónov, ktorí dobre ovládali miestny dialekt a poznali reálie. Heuristický nárečový výskum tak umožnil získať dostatočne reprezentatívny korpus prevažne lexikálno-sémantických javov v sieti 210 vytypovaných bodov – lokalít z územia Poľska (body jeden až 20),⁴ Českej republiky (21–27),⁵ Slovenska (28–51),⁶ Maďarska (52–60), Ukrajiny (61–113, 129–131), Moldavska (114–128), Chorvátska (191), Bosny a Hercegoviny (192–194), Čiernej Hory (195–196), Srbska (197–205; lokalita č. 198 s výskytom albánskeho typu nárečia) a Macedónska (206–210). Údaje z rumunských nárečí sa rekartografovali (vyexcerpúvali) z už existujúcich jazykových atlasov rumunského jazyka (*Micul Atlas lingvistic român* od Emila

⁴ Išlo o lokality (ich názvy uvádzame v ich pôvodnej grafike): Istebna, Brenna, Żabnica, Przytyków, Siedzina, Zubrzyca Górna i Dolna, Żąb, Murzasichle, Jurgów, Więciórka, Poręba Wielka, Ochotnica, Obidza, Szczawnica, Łomnica, Bobowa, Ropa, Posada Jaśliska, Niebieszcany, Komańcza (obec s ukrajinským typom nárečia).

⁵ Boli to lokality: Bystřice nad Olšou, Čeladná, Dolní Bečva, Rusava, Halenkov, Halenkovice, Brumov-Bylnice.

⁶ Išlo o obce: Gajary, Blatné, Horná Súča, Nitrianska Blatnica, Staškov, Rudno nad Hronom, Žemberovce, Sklabiňa, Zázrivá, Priečhod, Luboreč, Brezovica, Mýto pod Ďumbierom, Východná, Vikartovce, Teplička, Plaveč, Bajerovce, Zborov, Becherov, Mestisko, Veľká Poľana, Zbojné, Biela nad Cirochou. – S ohľadom na cieľ nášho príspevku uvádzame zoznam lokalít iba zo slovensko-poľsko-českého pomedzia.

Petrovica a Štefania Popa) a v CKDA ich zastupujú lokality č. 132p–190p. Bulharský jazykový materiál sa v tomto projekte nespracúval.

V priebehu 16 rokov vyšiel atlas v siedmych zväzkoch, ktorých publikovanie tlačou sa uskutočnilo na princípe rozdelenia medzi jednotlivé národné komisie participujúcich na projekte. Atlas pozostáva z lexikálnych a sémantických máp. Geografické rozšírenie sledovaných jazykových jednotiek sa spracúval metódou symbolového zobrazenia.

Metóda takéhoto spracovania jazykového materiálu nie je nówum. V princípe sa uplatňuje pri spracovaní monumentálneho lingvogeografického projektu Slovan-ský jazykový atlas (ďalej SJA), ktorého cieľom je spracovať nárečový materiál zo všetkých slovanských jazykov. Jeho napĺňanie sa prakticky i systematicky realizuje už od roku 1958 a práce na tomto projekte ešte naďalej pokračujú. Zatiaľ vyšlo šesť zväzkov a v procese prípravy sú štyri zväzky v lexikálno-slovotvornej sérii. V hláskoslovno-gramatickej sérii vyšlo osem zväzkov a pripravujú sa dva zväzky. Princíp vydávania jednotlivých zväzkov tohto atlasu je rovnaký, aký sa uplatnil aj pri projekte CKDA. V tomto roku by mali priniesť jednotlivé národné komisie SJA na atlasové spracovanie svoj nárečový materiál z tematickej oblasti pastierstva (do posledného zväzku lexikálno-hláskoslovnej série) na tohtoročné zasadnutie Medzinárodnej komisie pre SJA v Portoroži (Slovinsko), ktoré sa bude konať v dňoch 3.–10. 11. 2013.

Kysucká nárečová oblasť – kontaktná zóna

Na valašskom (a kopaničiarskom) práve bola osídľovaná aj kysucká oblasť. Z jazykového hľadiska je veľmi zaujímavá vzhľadom na svoju územnú okrajovosť. Ide o kontaktnú zónu na slovensko-poľsko-českom pomedzí, kde sa po celé storočia stretávali tri blízke národy. Každodenným spôsobom života, práce, získavaním obživy, spôsobom výroby i vplyvom geografických podmienok si boli veľmi blízke. Stretávali a prelínali sa tu kultúrne prvky prichádzajúce zo všetkých strán, a to v priebehu dlhých storočí. Medzi obyvateľstvom existovali intenzívne migračné prúdenia. Poznávanie etnogenézy, histórie a kultúrnych hodnôt spomínaných troch kontaktujúcich sa etník je nesporné dôležité aj pri poznávaní jazyka v kysuckom priestore. Utvorené areály jednotlivých jazykových zmien spravidla nerešpektovali (a nerešpektujú) etnické, jazykové a nárečové (v rámci jedného jazyka) hranice. V oblasti dochádzalo (i dochádza) k prirodzeným vzájomným plynulým prechodom jazykových javov vo zvukovej, morfolologickej i lexikálnej rovine nárečí tohto regiónu. Vytvoril sa tu svojrázny priestor, čo sa odrazilo v jazyku jeho obyvateľstva a to aj v podobe variantnosti nárečových systémov.

Od okresného mesta Čadca smerom na východ je skupina kysuckých goralských⁷ nárečí v bezprostrednom kontakte s malopoľskými živeckými a čiastočne aj

⁷ Na súčasnom území Slovenska kysuckými goralskými nárečiami sa hovorí na území severovýchodne od mesta Čadca smerom k poľským hraniciam v obciach Skalité, Čierne, Oščadnica, Svrčinovec, v prímestských častiach súčasného mesta Čadca – v Horelici (v osadách U Veščary, U Hanuščáka, U Lemeši, U Mravca, U Kozuba, U Beleša, U Drláka, U Matlucha, U Nemčáka, U Brjndzary), ktorá bola samostatnou

sľiezskymi dialektmi. Smerom na západ je skupina hornokysuckých pomedzných⁸ nárečí v kontakte so sľiezskymi nárečiami – ostravskými a prechodnými česko-poľskými. Okrem toho, skupiny hornokysuckých pomedzných a kysuckých goralských nárečí sú v kontakte s dolnokysuckými⁹ nárečiami. Všetky tri nárečové skupiny kysuckého jazykového priestoru sú v neustálom kontakte so slovenskými nárečiami západoslovenského nárečového makroareálu. Napokon, ak berieme do úvahy ďalšie variety slovenského, poľského a českého národného jazyka, vytvára sa v tejto oblasti široké spektrum zaujímavých jazykových interakcií.

Lexikálne bohatstvo Kysučanov dokumentujú maďarské (napr. *banovač, bantovač, багаңче, šuhaj*) a nemecké prevzatia, resp. slová prevzaté prostredníctvom nemčiny (*frajer, fortuch, lampecka*) či latinizmy (napr. *akuratny, muzyka*). Hornatosť kraja, dominancia ihličnatých lesov, Javorníky, Moravsko-sľiezske a Kysucké Beskydy a Kysucká vrchovina akoby do veľkej miery predurčila toto územie na pobyt valašského obyvateľstva. Skutočnosť, že toto územie predstavovalo (i predstavuje) aktívnu kontaktnú zónu viacerých etnických spoločenstiev, sa odrazila v slovnej zásobe obyvateľov Kysúc bohatej na značnú vrstvu karpaticizmov (napr. *bača, corek, ferečyna, kolyba, murcatty, ostřefka, rusač, salaš, strunga*), ale tiež pôvodom už praslovanské lexémy, resp. ich deriváty (napr. *babracki, balamučič, bešny, cedzok, prog*) či slová známe zo starej poľštiny (napr. *šumny*). Napr. z lexikálneho bohatstva kysuckých goraltov by bolo možné načrieť pri štúdiu sémantických posunov nárečových výrazov *bandur, baraba, govňoř, gront, ozor, šuhaj, v meňe ojca, Bartkuľa, Jantkuľa* ai., ktoré sa vyskytujú aj v ostatných goralských oblastiach na území súčasného Poľska i Slovenska.

Karpaticizmy v kysuckej nárečovej oblasti

Ak sledujeme jazykovú (nárečovú) situáciu v kysuckom regióne v kontexte ostatných slovenských nárečí, neraz môžeme hovoriť o výskyte relatívne jedinečných nárečových foriem i významov. Táto skutočnosť vyplýva predovšetkým zo zemepisného určenia tejto oblasti. Na ilustráciu sme si vybrali nárečové lexémy – *hal'bija, mašnicka* a *ferečyna* (uvedené hláskoslovné varianty sú teritoriálne viazané na dialekt v goralskej obci Skalité), ktoré sú súčasťou súčasnej bežnej slovnej zásoby nositeľov kysuckých dialektov. Budeme o nich hovoriť v kontexte materiálov CKDA, štvrtého zväzku národného *Atlasu slovenského jazyka* (ďalej ASJ 4) a prvého i druhého zväzku *Slovníka slovenských nárečí* (ďalej SSN). Prirodzene pre sledované nárečové lexémy je typická ich hláskoslovná i tvaroslovná teritoriálna variantnosť, ale aj ich slotvorná adaptovanosť.

obcou do roku 1943, v Čadečke (v jej historicky pôvodnej časti, v osadách U Mašli, U Ramši, U Šimčiska, U Králi) a v Milošovej (osada Dejovka, v súčasnosti iba s výskytom reziduí).

⁸ Hornokysuckými pomedznými nárečiami sa hovorí na území povodia horného toku Kysuce v línii od Čadce na západ k moravsko-slovenskej hranici v lokalitách: Makov, Vysoká nad Kysucou, Korňa, Kornica, Klokočov, Turzovka, Olešná, Podvysoká, Staškov, Raková, Dlhá nad Kysucou.

⁹ Dolnokysuckými nárečiami sa hovorí v údolí rieky Bystrice a dolnej Kysuce v okrese Kysucké Nové Mesto, vo východnej časti okresu Žilina a v okrese Čadca v obci Zákopčie.

Pri sledovaní sémantickej štruktúry formy +albi(e), ako ju spracúva CKDA (pozri druhý zväzok, s. 108–109, mapa č. 47,¹⁰ otázka č. 196; pozri mapu na s. 520 v obrazovej prílohe), na prvý pohľad vidieť jej výskyt v príslušných hláskoslovných územných variantoch na území Slovenska na Kysuciach (*hal'bija*), na Spiši (*hajbija*), v ukrajinských (*vaibijka*) a v sotáčkových dialektoch (*valbija*) na označenie koryta, do ktorého dávajú krmivo pre ošípané. Na mape význam zastupuje symbol plného krúžku. V sotáčkej nárečovej oblasti označuje tiež koryto na rôzne použitie. Významovú štruktúru sledovaného pomenovania rozširuje údaj z Východnej na východnom Liptove a z Vikartoviec na východnom Slovensku, kde ňou označujú koryto, v ktorom pripravujú krmivo sviniam. Vo Východnej uvedenú formu používajú aj na označenie drevenej nádoby, misy.¹¹

Forma +albi(e) je známa v skupine poľských nárečí (napr. v podobách *halbija, chalbija, valbija*). Sémantika sledovaného slova je v týchto dialektoch širšia ako je to v slovenských nárečiach. Pomenúva koryto alebo malé koryto nielen na kŕmenie prasiat, ale dobytky i psov (v bodoch jeden až štyri), koryto vydlabané z dreva (body jeden, tri, štyri i 15) alebo tiež koryto zbité z dosiek (bod 12). Vo väčšine lokalít na území Poľska, ktoré boli zahrnuté do CKDA, nositelia dialektu lexému nepoznajú (body 5–11, 13, 14, 16, 17, 19). Na väčšine sledovaného moravsko-sľiezskeho nárečového priestoru na území Českej republiky sa lexéma zachovala (napr. hláskoslovné teritoriálne varianty *hal'bija* a *hal'vija*) s významom koryta slúžiaceho na kŕmenie prasiat, psov, vyrobené z betónu, kameňa alebo zbité z dosiek či dreva. V bodoch 22, 24, 26, 27 niet tohto pomenovania. V sledovanom význame (koryto, do ktorého dávajú krmivo pre ošípané) sa lexéma vyskytuje na pomedzí Poľska a Ukrajiny a to v ukrajinskom bode s poľským typom nárečia (bod 62). Na hranici s Rumunskom (bod 94 s rumunským typom nárečia) sa používa vo význame vydlabaného koryta, v ktorom kúpu deti. V tomto význame sa vyskytuje aj v Moldavsku. V Rumunsku sledovaná forma zastupuje akékoľvek drevené či železné koryto.

Z mapy (nárečového materiálu) možno usudzovať, ako je to i podľa názorov odborníkov, že ide o pôvodom rumunské slovo, ktoré pochádza z rumunského *albie* (< lat. *alveus*) a tiahne sa od Ukrajincov až na Moravu. Okrem počiatočného *h* je slovo foneticky i významovo dobre zachované a patrí do skupiny spoločných slov pastierskej karpatskej kultúry. Spolu s inými lexémami na označenie koryta pre prasce ho prevzali slovanskí pastieri (CRÂNJALĂ 1938, s. 295–296, s. 444, 469, 471; MACHEK 1968, s. 157; DEX 2009).

V kysuckom nárečovom priestore sa na označenie koryta, do ktorého dávajú krmivo pre ošípané, vyskytuje uvedená lexéma v príslušných hláskoslovných variantoch *halbija, hal'bija, halvija* iba v skupinách kysuckých goralských a hornokysuckých pomedzných dialektov. Popri tejto lexéme na označenie sledovanej reálie tu

¹⁰ Vzhľadom na rozsiahlosť sledovaného karpatského jazykového územia je podkladová mapa v CKDA z technických a praktických dôvodov rozdelená do dvoch častí. V úplnosti je sledované územie zobrazené v pravom hornom rohu.

¹¹ Hláskoslovné teritoriálne varianty uvádzané z CKDA a z práce *Atlas językowy polskiego Podkarpacia* rešpektujú transkripciu použitú v týchto dielach. Ostatné nárečové formy uvádzame čitateľsky upravenu transkripciou.

koexistujú viaceré nárečové synonymá. Na horných i dolných Kysuciach je známa lexéma *žbar* (či variant *žber*). V dolnokysuckých nárečiach sa vyskytujú morfológické varianty *válovec*, *valovek* i *válov* a tiež pomenovanie *šafel*.

Podľa výskumov Mačekého a Nitscha z roku 1934 (pozri mapu č. 71) v kysuckom jazykovom priestore nositelia nárečia používali pomenovania *hal'bjia*, *šafel* (v obci Čierne, bod č. 7) a *xal'bjia*, *žberiček* (vo Vysokej nad Kysucou, bod č. 21) na označenie *koryta (wzgl. inne naczynie) na jedzenie dla świń*.

V celonárodnom nárečovom SSN (v jeho prvom zväzku, s. 540) je spracované heslo *halbia* s geografickým kvalifikátorom *kysucké* a pomenovanie je doložené z Turzovky a Rakovej. Nárečové výrazy *žber*, *žlabek*, *šafel*, *válov*, *válovec*, *válovok* sú v príslušnom sledovanom význame bohato doložené v kartotéke nárečového oddelenia JÚLŠ SAV a mali by byť spracované v treťom a štvrtom zväzku slovníka.

Podľa údajov ASJ 4 (mapová časť s. 189, komentáre s. 135; HABOVŠTIAK 1964, otázka č. 603 – *válov*, z ktorého žerú prasce /hrant/) pomenovanie *hal'bjia* je doložené z Detsvianskej Huty v Liptove (v súčasťi najväčšej goralskej nárečovej enklávy na Slovensku). Najrozšírenejším pomenovaním na označenie sledovanej reálie je na území slovenských nárečí výraz *válov*. Vyskytuje sa v stredoslovenských,¹² trenčianskych, na juhu západoslovenských nárečí (v oblasti nárečovo rôznorodom a v maďarskej oblasti), miestami aj na území východného Slovenska (v nárečiach stredného Spiša, v okolí Medzilaboriec, Humenného, Sniny, Sobraniec, v skupine zemplínskych nárečí). Morfológický variant *válovec* dominuje v hornotrenčianskych, stredoslovenských nárečiach (okrem turčianskych, hornonitrianskych a tekovských nárečí, dialektov v okolí Brezna, časti liptovských nárečí, gemerských dialektov a horehronských dialektov) a forma *válovok* vo východoslovenských nárečiach (v abovských, zemplínskych nárečiach a čiastočne v užskej i sotáckej nárečovej oblasti). V ostatnej časti východného Slovenska sa vyskytuje synonymum *žlabek*. Táto lexéma sa ojedinele vyskytuje aj v Čimhovej na Orave. Geograficky súvislé rozšírenie na území slovenských nárečí má nárečová lexéma *hrant* (*hránt*) v považských, stredonitrianskych, topolčianskych, hlohovských (tu sa používa aj *válov*), dolnonitrianskych, záhorských nárečiach a na území na hranici s dolnotrenčianskymi nárečiami.

V kontexte materiálu CKDA (pozri druhý zväzok, s. 96–97, mapa č. 41, lexikálny typ otázky č. 180; pozri mapu na s. 521 v obrazovej prílohe) na území Slovenska jedinečným pomenovaním je tiež lexéma *mašnička* na označenie nádoby na mútenie (na mape pozri opäť symbol plného krúžku) doložená iba z kysuckej nárečovej oblasti (obec Staškov, bod 32). V rámci sledovanej karpatskej oblasti sa ukázalo, že sa vyskytuje predovšetkým v poľských nárečiach (v najčastejšom hláskoslovnom variante *mašnica*). Nositelia poľských nárečí poznajú tiež synonymá *mašnica*, *kyrňa* či *bodenka*. Na území Českej republiky je najčastejšie používanou formou *mašnica*, ale vyskytujú sa tiež synonymá *maslénka* (v bode 26) a *masnička* (v bode 24). Rovnako i na Ukrajine používajú nositelia nárečí pomenovanie *masnyčka* v príslušných teritoriálnych variantoch (na mape pozri body 62 – lokalita s poľským nárečím, 65, 66, 74, 76, 82).

¹² Názvy nárečových skupín a podskupín v celom príspevku uvádzame podľa dialektického členenia uvedeného v prvom zväzku *Atlasu slovenského jazyka* (ASJ 1, mapová časť s. 4).

Forma *mašnička* je typická pre obyvateľov v hornokysuckej a kysuckej goralskej nárečovej oblasti v náležitých teritoriálnych variantoch *mašnička*, *mašnička*, *mašnička*. Popri tejto lexéme v skupine hornokysuckých pomedzných dialektov koexistuje aj synonymum *maselnička* (či tiež variant *masel'nička*). Medzi kopcami Javorníkov pri hlavnej hradskej ceste z Bytče do Makova v obci Kolárovice sa používa variant *mašnička*. Všetky doteraz uvedené nárečové formy naznačujú, že sú odvodené od substantíva *maslo* (praslovanské *maslo). Obyvatelia dolných Kysúc na označenie sledovanej reálie disponujú nárečovým synonymom *zbenka* (či *zbeňka*).

Materiál staršieho datovania (MAŁECKI – NITSCH 1934, mapa č. 91 – mašnica) ukazuje na príslušné hláskoslovné varianty *mašnička* z Čierneho a *masnička* z Vysokej nad Kysucou.

V celonárodnom SSN sú spracované heslá *dbanka* (v sledovanom význame – nádoba na mútenie masla – je uvedený ako prvý existujúci význam s nepravidelnými variantmi *dbánka*, *dzbanka*, *džbanka*, *džbenka*, *zbanka*, *zbonka*, *dzbonka*, *žbenka*, *benka* a s geografickým kvalifikátorom *stredoslovenské*, *trenčianske*), *maselnica* v jej prvom význame (doložená z Veľkého Rovného z okresu Bytča, z Čadce a zo Skalice) a *mašnička* (s nárečovým dokladom z Oravskej Polhory).¹³

Podľa údajov ASJ 4 (pozri mapovú časť s. 278, komentáre s. 188–189; HABOVŠTIAK 1964, otázka č. 815 – nádoba na mútenie mlieka /*dbanka*/) sú na označenie sledovanej reálie na území Slovenska najrozšírenejšími pomenovaniami *dbanka*, *zbanka*, *zbelka*, *zberka*, *benka*. Vyskytujú sa v stredoslovenských a hornotrenčianskych dialektoch, tiež v časti stredonitrianskych nárečí. Podoba *zb-* je rozšírená na strednej Orave, v Liptove, v zvolenských, tekovských dialektoch a v nárečiach Gemera. Nárečové synonymum *gbelík* (či *belík*) je rozšírené v záhorských dialektoch a v nárečiach širšieho trnavského okolia. Mapa ukazuje na veľmi pekne ucelený areál výskytu. Takisto je tomu aj v prípade morfológických variantov *mútovník*, *mútoven*, *mútník*, *muténica*. Používajú sa na území považských, podjavorinských, v časti trnavských a dolnotrenčianskych dialektov, v okolí Šale, Nových Zámkov a Nitry. Nárečový variant *zbuška* má takisto ucelený areál výskytu – územie spišských nárečí. Nárečové výrazy *zbušok* a *zbušek* sú typické pre väčšinu východoslovenských nárečí. Súbor nárečových synonym uzatvárajú nárečové lexémy vyskytujúce sa vo východnej časti územia – *bodnička* (tiež morfológický variant *bodenka*) a *kierňička* (i *kerňička*) vyskytujúca sa na strednej a hornej Orave (v oravských goralských dialektoch je známa lexéma *mašnička*) a v goralských nárečiach na Spiši je to napr. teritoriálny variant *kerňička*, v ukrajinských dialektoch *kjirnička*.

Jednoliaty a do očí bijúci jazykový areál sa utvára pri pomenovaní paprade *Dryopteris filix-mas* (pozri piaty zväzok CKDA, s. 42–43, mapa č. 7, lexikálny typ otázky č. 429; pozri mapu s. 522 v obrazovej prílohe). Najrozšírenejším pomenovaním sledovanej reálie je nárečová lexéma *ferečyna* a to na slovensko-poľsko-českom pomedzí. Na území slovenských nárečí je príslušný teritoriálny hláskoslovný variant

¹³ Pozri prvý zväzok s. 299 a druhý zväzok s. 126 a 130.

feračina zachytený iba na Kysuciach (bod č. 32) a na Orave (bod č. 36). Hláskoslovné teritoriálne varianty *ferěčina*, *ferěčyna*, *ferecyna*, *ferencyna*, *floracyna*, *ferecina*, *ferrecona* sú z poľského jazykového priestoru a podoby *ferěčina*, *ferěčyna*, *feráčyna*, *feráčka* sa vyskytujú v moravských a v sliezskych dialektoch na území Českej republiky.

Etymologické východisko príslušných výrazov je treba hľadať v rumunčine (porovnaj teritoriálne varianty *férice*, *férecă*, *férigă*, *ferici* a iné). Vo svetle novších výskumov (MACHEK 1957, s. 108; CIORĂNESCU 1958–1966) nemožno súhlasiť s Crânjalom (1938, s. 258–259 a 430), že nejde o slovo rumunského pôvodu. Sledovaný výraz je na mape v CKDA opäť zastúpený symbolom plného krúžku.

Popri lexéme *ferěčyna* sa v poľských nárečiach vyskytuje synonymum *paproč'* s príslušnými morfológickými variantmi, napr. *paprotka*, *papročina*, *paportyna*. Na území Českej republiky vo východomoravských a sliezskych dialektoch sú to príslušné formy *kapradina*, *paprátí*, *paprád'i*, *paprátka*, *paprát*.

Na Kysuciach sa okrem lexémy *ferěčina* – typickej pre hornokysucké pomedzné a kysucké goralské nárečia (v hláskoslovných variantoch *faračina*, *feračina*, *ferěčina*, *ferecyna*) vyskytujú aj pomenovania *čertové rebrá* (v dolnokysuckých dialektoch) a *paprad'* (*paprat*, *paprac*, *paprad' samčia*) najmä v hornokysuckých pomedzných a dolnokysuckých dialektoch.

Atlas MAŁECKÉHO a NITSCHA (1934, mapa č. 296 – *gatunek paproci*) ukazuje v kysuckom nárečom priestore na výskyt pomenovaní *ferěčina* v obci Čierne a *faračina* vo Vysokej nad Kysucou. Napokon aj v SSN je spracované heslo *ferěčina* a pomenovanie je doložené z okresu Púchov (pozri prvý zväzok, s. 444).

Pri sledovaní pomenovaní paprade *Dryopteris filix-mas* (HABOVŠTIAK 1964, otázka č. 102) sa pre potreby ASJ 4 v nárečiach na území Slovenskej republiky ukázala veľmi široká obraznosť pri ich utváraní. Takisto sa neutvárali relatívne presnejšie hranice areálov výskytu tých-ktorých pomenovaní, a tak z týchto dôvodov autori atlasu získaný materiál kartograficky spracovali iba na pracovnej rukopisnej mape, ktoré predstavovali jednu z prípravných fáz tvorby atlasu. Ale z mapy (pozri mapu na s. 519 v obrazovej prílohe) vidieť, že pomenovanie *feračina* má širší areál výskytu v porovnaní s výsledkami CKDA. Poznajú ho používatelia nárečí vo viacerých obciach okresov Žilina, Považská Bystrica, Martin a Prievidza. Popri tejto nárečovej forme sa vyskytuje aj druhá podoba – *peračina* – s výskytom v lokalitách v Dolnom Kubíne, Liptovskom Mikuláši a Ružomberku. O sémantickej motivácii názvov paprade v slovenských nárečiach písal Anton Habovštiak.¹⁴

* * *

Ako sme ukázali, spôsobom konfrontácie získaného materiálu pre rôzne národné a medzinárodné projekty by sme mohli sledovať súčasnú jazykovú situáciu na území horských chrbtov Karpát. Analyzovať by sme mohli nielen karpaticizmy, ale tiež slová ako sú *kubuš*, *roguľa*, *vozgryč*, *bijok*, *čička*, *činčur*, *fulač*, *hyceč* či *hojokač*, ktoré patria do súčasného slovného nárečového fondu autochtónov Kysúc.

¹⁴ Pozri *Kultúra slova* 10, 1976, č. 5, s. 155–159.

Pramene tlačené

ASJ 1

1968. ŠTOLC, Jozef a kol. *Atlas slovenského jazyka. 1. Vokalizmus a konsonantizmus. Časť prvá. Mapy. / Časť druhá. Úvod – komentáre – materiály*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.

ASJ 4

1984. HABOVŠTIAK, Anton. *Atlas slovenského jazyka. 4. Lexika. Časť prvá. Mapy. / Časť druhá. Úvod – Komentáre – Dotazník – Indexy*. Bratislava: Veda.

CKDA

1987. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vstupitel'nyj vypusk*. Skopje: Makedonska akademija na naukite i umetnostite.

1989. UDLER, R. J. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 1*. Lvov: Institut jazyka i literatury Akademii nauk Moldavskoj SSR.

1994. BERNŠTEJN, Samuil – KLEPIKOVA, Galina. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 2*. Moskva: Rossijskaja akademija nauk.

1991. ZAREBA, Alfred. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 3*. Warszawa: Poľskaja akademija nauk Komitet jazykoznanija.

1993. ZAKREVSKAJA, Jaroslava. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 4*. Lvov: Institut ukrainovedenija.

1997. RIPKA, Ivor. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 5*. Bratislava: Institut jazykoznanija im. L. Štura Slovackej akademii nauk.

2001. BALOG, Lajoš. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 6*. Budapešť: Vengerskaja akademija nauk.

2003. VIDOESKI, Božidar. *Obščekarpatskij dialektologičeskij atlas. Vypusk 7*. Belgrad – Novi Sad: Serbskaja akademija nauk i iskusstv.

HABOVŠTIAK, Anton. 1964. *Dotazník pre výskum slovenských nárečí II. I. Lexikálna časť. Otázky č. 1–1259*. Bratislava: Slovenská akadémia vied.

MAŁECKI, Mieczysław – NITSCH, Kazimierz. 1934. *Atlas językowy polskiego Podkarpacia. 500 map. Część 2. Wstęp, objaśnienia, wykazy wyrazów*. Kraków: Polska akademija umiejętności.

MACHEK, Václav. 1957. *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd.

MACHEK, Václav. 1968. *Etymologický slovník jazyka českého. 2. vydanie*. Praha: Academia.

SSN

1994/2006. *Slovník slovenských nárečí. I. A–K / II. L–P*. Bratislava: Veda.

Pramene elektronické

CIORĂNESCU, Alexandru. 1958–1966. *Dicționarul etimologic român*. Cit. 31. 10. 2013. Universidad de la Laguna, Tenerife, Dostupné z: <http://dexonline.ro/definitie/ferig%C4%83/445482>.

DEX 2009. *Dicționarul explicativ al limbii române (ediția a II-a revăzută și adăugită)*. Academia Română. Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”. Editura Univers Enciclopedic Gold. Cit. 31. 10. 2013. Dostupné z: <http://dexonline.ro/definitie/albie/824739>.

Literatúra

CRĂNJALĂ, Dumitru. 1938. *Rumunské vlivy v Karpatech. Se zvláštním zřetelem k moravskému Valašsku*. Praha: Sbor pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi.

HLAVSOVÁ, Jaroslava. 1984. O počátcích českého jazykového zeměpisu. *Naše řeč* 67, č. 4. (online, cit. 31. 10. 2013). Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6486>.

KELLNER, Adolf. 1954. *Úvod do dialektologie*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.

KOVÁČOVÁ, Viera. 2013. *Vybrané kapitoly z dialektológie. Učebné texty a materiály*. Ružomberok: Verbum.

PASTRNEK, František. 1893. Slovenský jazyk. *Štúdovanie slovenčiny. Slovenské pohľady* 13, s. 631–639 (také online, cit. 31. 10. 2013). Dostupné z: <https://archive.org/details/slovenskypohlady03rosegoog>.

VÁŽNÝ, Václav. 1930. O sbíraní nárečového materiálu na Slovensku metodou dotazníkovou. In: *Sborník Matice slovenskej VIII*. Martin: Matica slovenská, s. 159–169.